

budila g. dr. A. Radića, da je v »Viencu« napisal razpravo »Hrvatski književni jezik«, v kateri pobija to omejeno obzorje Maretičevo. — Pri tej priliki omenjamo tudi, da je napisal Matej Milas razpravo: »Pravi akcenti i fiziologija njihova v hrvatskom ili srpskom jeziku«, ki je izšla l. 1898. v »Školskem Vestniku« sarajevskem. Njemu ne zadostujejo sedajši štirje akcenti, ampak on razlikuje štiri kratke in štiri dolge. Kaj je na tem razlikovanju, je li osnovano, ali prazno cepidlašenje, ne moremo presoditi. Zdi se nam vendar, da je tu mnogo fantazije.

R. P.

Jugoslavenska akademija je izdala ta-le dela: 1. Ljetopis za godinu 1898., v katerem je razprava dr. Milivoja Šrepića: Puškin i hrvatska književnost. 2. XXI. knjiga »Starih pisaca hrvatskih«, t. j. »Djela Domicika Zlatarića, priredil Pero Budmani. 3. I. polovica četrtega zvezka »Zbornika za narodni život i običaje južnih Slavena«, urednik dr. Ante Radić. 4. 138. in 139. knjiga »Rada«, V 138. knjigi je razprava dr. Franje Markovića »Prilog estetičnoj nauci o baladi i romanci«.

Slovenskih prišlik se tičejo nekatere opazke v hrvaških in srbskih listih. Tako omeja »Braukovo kolo«, št. 32. (24. avg. l. 1899.) osnovo slovenskega umetniškega društva v Ljubljani ter je priporoča pažeji srbskega občinstva. Človek ne bi mislil, da je Ljubljana tako uznana našim bratom v nedaljnji Slavoniji, vendar se je podkradla pomota, in list navaja addresso imenovanega društva: »Laibach, Kärnthens«, in Laibach, Kraut.¹⁾ Tudi naša dežela ni znana pod imenom »Krajina«, nego se imenuje »Krajska«. 18. številka zagrebške »Prosvjete« donša počobo Prešerna in hiše, v kateri se je Prešeren rodil, ter v »Listku« kratek življenjepis pesnikov. Po tem listu je posnela kratko opazko o Prešernu tudi belgradska »Nova Iskra« v številki za september — oktober.

R. P.

Beleške iz novejšje književnosti srbske in hrvaške:

Katarina Zrinska. Historična drama v 5 dejanjih. Spisal dr. Tresić-Pavičić. Dne 17. oktobra se je igrala prvič na zagrebškem odru ta drama, ki je popolnoma uspela kot »dramski pesmotvor, prošet z rodoljubno tendencijo«. Tudi ta drama, najboljša izmed dosedanjih Tresićevih dram, ni dovršeno delo, ker ji manjka dramatiškega delovanja, a ima preveč brike in refleksivnosti. Občinstvo je navdušila največ rodoljubna snov, vzeta iz znane »Zrinsko-Frankopanske« katastrofe, temveč ker je tudi publiki bila znana parafletna brošura, katero je izdal srbski Dalmatinec, dr. Aleks. Mitrović: »Dva hrvatska mučenika«. 30. aprila 1871. Ustrišci iz hrvatske istorije. Drugo izdanje sa predgovorom. 1899. 46 str. V tej brošuri sramoti srbski brat Hrvate in njih narodne junake Zrinskega in Frankopana. Zato ga je odločno zavrnil neki N. v srbskem »Braukovem kolu« in mu očital, da je neopravčano »od jednog Srčina, da se brez prava uzroka lati posla, da ruši hrvatske ideale«. — Bolj čudno je, da je mnogo srbskih listov pohvalilo to postopanje Mitrovićevo, in da je pamflet doživel drugo izdajo. (Črnogorska »Luča« toplo priporoča »tu lijepu knjigu«). Žalostno je, da je tako majhen narod pocopan v dve plemeni, ki se smirno sovražita ne zaradi jezika, vere, običajev itd., nego iz politike in sicer šovenske politike velikosrbske

¹⁾ Bratje Srbi naj se ne usojajo »švabiti« pristno slovenske Ljubljane; sploh bi priporočali drugim Slovanom malo več obzirnosti za naše krajevno imenstvo.

Ur.

in velikohrvaške. Vsaj v knjigi bi lahko vladala sloga, a niti v znanosti in umetnosti je ni. Ako Hrvati ustanovijo kako znanstveno podjetje, recimo n. pr. Zbornik za folkloro, ki bi v veliki meri lahko založil obema plemenoma, brzo si morajo tudi Srbi ustanoviti posebno društvo, poseben organ »Karadžić« da ne zastanejo v čem za svojimi smrtnimi sovražniki. Isti povod je srbsko akademijo sklonil, da je jela poleg zagrebškega velikega rečnika tudi ona zbirati material za svoj srbski rečnik. To je vendar nespametno, trošiti čas in denar na dve deli; delo bodi eno, ali to popolno dovršeno. Odtod se vidi, da je enim in drugim politika edina zvezda vodnica, in njej se morajo pokoriti ter ji služiti umetnost, poezija in znanost. Ko so Hrvati zbirali muhamedovske narodne pesmi, so jih izkušali preteči Srbi z enakim podjetjem, ki se je pa izjalovilo. Maretić je izvrstno prevedel Homerja, a malemu narodu ne zadostuje en prevod kakor zadostuje velikim narodom: »Srbska Matica« si je naročila drug prevod; torej tudi Homer ne velja Srbu nič, ako ga ni prevedel Srbin pravoslavne vere. Prevodi znamenitih del izhajajo večinoma v obeh azbukah. Tolstega »Vzkrsa« izhajata obenem dva hrvaška in en srbski prevod. — Redkokdaj se ozirajo hrvaški listi na proizvode srbske in srbski na hrvaške; rajši objavljajo in prikazujejo nove francoske, italijanske in angleške knjige nego dela, ki so pisana v istem jeziku, ali spisal jih ni politični pristaš, čeprav delo nima s politiko nič posla. Seveda je tudi mnogo politike v literaturi, in posebno Bosna ter Hercegovina sta deželi, za kateri se bogomrzko sovražita Srb in Hrvat in kujeta knjige in brošure, ki dokazujejo, da je Bosna hrvaška, a Srbi pravijo, da je srbska, med tem pa se Švaba čudi bedakoma, ki se prepirata za nekaj, česar

ne eden ne drugi nima v obliasti. ~~»Tudi srbsko in hrvaško«~~ in »hrvaštvo u narodnoj predaji i običajima po Herceg-Bosni« sta taka bojevita spisa, starinom Bošnjaka Ivana Zovka v srbskem »Delu« pa je izhajal prevod Holečekove razprave o Bosni-Hercegovini, kjer je Hrvate grdil, češ, da so oni podajachi germanizatorstva in pokatoličenja. — Neki učitelj Zovko je zbral narodne pesmi bosenske ter jih nazval hrvaške. Zato ga surovo napada črnogorska »Luča« ter pravi, da jih je med drugimi »po hrvatskom običaju sigurno i iz srpskih zbiraka pokrao«. Hrvatje pozabljajo, da s svojim državnim pravom ne bodo prisilili sedanjih ljudi čutiti z njimi, Srbi pa si domišljujejo, da je vse, kar je štokavsko, tudi srbsko, in prezirajo faktum, da velik del štokavskega naroda zazira od srbskega imena in oieer po pravici, ker srbsko ime je bilo spočetka, baš kakor hrvaško, samo plemensko in potem državno ime. Pozneje se je razvilo srbsko ime v versko, ter so ga sprejeli pravoslavci raznih štokavskih plemen kot narodno ime. Šele v najnovejši dobi si nadevajo srbsko ime tudi katoličani, in dandanes je stvar političnih nazorov, ako se pripadniki raznih plemen nagibajo srbskemu ali hrvaškemu imenu. Zato je smešno videti, kako pri raznih pisateljih najprej vprašajo, ne, je li dober pisatelj, nego kako čuti, hrvaški ali srbski? Ako čujejo, da »oseča« srbski, potem udarjajo Srbi v talambase in hvalijo v velike pisatelje, kakršen je Ivo Cippico, ki je od starine iz beneške rodovine, se rodil v čakavskem Primorju, se učil v hrvaških Križevcih in napisal kratke črtice in povesti iz življenja dalmatinskih Primorcev.¹⁾ Seveda je pisal v štokavskem narečju. Njegove povesti se ne dotikajo nikjer

¹⁾ Primorske duše. Pripovijesti. Nakladom piščevom. Dionička tiskara u Zagrebu 1899. Cena 75 kr.

politike, in vendar naglašajo srbski listi, da se čuti Srba, ter to poudarjajo posebno, kakor da bi zaradi tega bile njegove povesti in črtice, ki so same ob sebi dobre, zato boljše, ker je pisatelj Srbin po mišljenju, čeprav ne po pokolenju.¹⁾ Slično se godi na hrvaški strani, kjer vsakega svojatajo za Hrvata, ako se je slučajno rodil na tleh, ki pripadajo zdaj Hrvaški ali pa so pripadala nekdanj. Vse je stvar čuta, in zato je zopet smešno, ako Srbi Preradovića in Runjanina, ki sta čutila brezdvomno hrvaški, svojatajo samo zato, ker sta bila pravoslavne vere. In vendar je tudi mnogo inteligentnih pravoslavnih štokavcev na Hrvaškem, ki čutijo hrvaški, da ne govorim o prostem ljudstvu, ki pač imenuje svojo vero srbsko, a svoj govor hrvaški. Za tuje igre, ki se glumijo na zagrebškem in belgrajskem odru, je treba dveh prevodov, hrvaškega in srbskega. Tako se trošijo sile, obema stranema na kvar. Da bi se uprizorila srbska igra na hrvaškem odru ali hrvaška na srbskem, to se skoraj nikdar ne zgodi. Ako ona polovina slavi svoje velike pisatelje, to slavje jedva omenjajo nekateri leposlovniki listi, a občinstvo ne samo, da se ne ozira na to, nego včasih celo sovražno postopa. Seveda prireditelji takih svečanosti radi porabljuje tako priliko, da pikajo drugo polovino naroda, čeprav so slavjeniki braniči narodnega edinstva. — Novosadska Matica srbska je proslavila 26. avg. (po starem kol.) stoletnico rojstva svojega utemeljitelja Jovana Hadžića, ki je v književnosti znan kot Miloš Svetić in ki se je spustil v borbo z Vukom Karadžićem zaradi načel v jeziku in pravopisu. Ta borba se je zvršila z Vukovo zmago. Ali on je imel mnogo drugih zaslug za srbstvo in je zaslužil, da se ga njegovi soplemeniki hvaležno spominjajo. — Hrvati pa so postavili nedavno spomenik Antonu Niemčiču, o katerem pesniku ilirske dobe smo tudi v »Zvonu« govorili, ko smo ocenjali knjige Matice hrvatske za leto 1898. *R. P.*

Umrli so znameniti pisatelji srbski: Ivan Ristić, znani minister in regent; Vladimir Jakšić, načelnik ministrstva narodne »privrede« v pokoju; znan je njegov »Državopis Srbije«; Vladimir M. Jovanović, ki je izdal pesniške zbirke: Lepe Tugjinke (tujke) l. 1888., »Iz prestóničkog života« in »Iz bračnog života«, zaradi katerih je bilo veliko hrupa, ker je bila njih vsebina skrajnje dekadentna, kar smo ob svojem času omenili tudi v »Zvonu«. — Izmed hrvaških pisateljev je pobrala smrt Anto Jagarja, duhovnika zagrebške škofije, ki je poleg pesmi pisal tudi moralne knjižice, in Vilima Korajca, katoliškega župnika v Zemunu, ki je bil na glasu humorist in satirik. Najboljši spis njegov je bil »Lov na sedečke«, ki je izšel l. 1867. v »Dragoljubu«. *R. P.*

Domovina cerkvenega ali staroslovenskega jezika. Madjarski učenjak Juri Wolf je spisal pred nekaj leti razpravo »Az egyházi szlav nyelv hazája és a magyar honfoglalás«, ki je izšla tudi v posebni knjigi iz časopisa »Nyelvtudományi közlemények«. Na strani 178. v številki 39.—40. pariške »Revue critique d'histoire et de littérature« iz leta 1897. jo je objavil J. Comte... Kopitar in Miklošič sta dokazovala, da je bila stara slovenščina jezik onih Slovanov, ki so se bili naselili v Panoniji in Moravski pred prihodom Madjarov v Evropo. Jagić nasprotno je trdil, da sta apostola Ciril in Metod prinesla ta jezik iz Macedonije. Wolf pobija to mnenje Jagićevo na temelju slovenskih dialektov, ki se govore v Macedoniji, in etimologije madjarskih geografskih imen, ki morejo

¹⁾ Mostarska srbska »Zora« navaja njegovo knjigo med novinami hrvaškimi ter ga imenuje Hrvata.